

Demografiska förändringar

I befolkningen är olika åldersgrupper ibland många och i andra fall färre till antalet. Stora åldersgrupper och ålderspucklar flyttar sig ständigt genom tiden och ställer krav på anpassning av verksamheterna och samhällsplaneringen i övrigt.

Efterfrågan på olika välfärdstjänster förändras därför över tiden. I nuläget är exempel antalet gymnasieelever förhållandevis få, men detta kommer att ändras när individer födda runt 2005 når gymnasieålder. För äldre upphör pucklarna och de kommer öka kraftigt i antal till 2030.

Det är inte bara demografin som sätter press på den kommunala ekonomin, utan även medborgarnas ökade förväntningar på kvalitet i den kommunala servicen.

- Utifrån kommunskenario, hur hanterar ni utmaningen?
- Hur kan ni möta medborgarnas ökade förväntningar?
- Vid vilka tillfällen analyserar ni på er demografi?

Ökad urbanisering

Urbanisering är en global trend som är förhållandevis kraftig i Sverige. Det är främst de tre storstäderna samt universitets- och högskolestäder som växer. Ökningen beror främst på en stor invandring av utrikesfödda, att det finns fler kvinnor i barnafödande åldrar samt att ungdomar söker sig till orter med högre utbildningsmöjligheter.

Utvecklingen innebär ett ökat tryck i form av konflikter kring mark, lokaler, bostäder, barnomsorg och skolor i de kommuner som har en växande befolkning. En utmaning uppstår även i de kommuner som tappar befolkning i form av skev åldersstruktur med en ofta ökad medelålder och minskad kompetensförsörjning vilket leder till brist på akademiker och yrkesutbildade samt omsorgspersonal. Detta kan i sin tur leda till nedläggning av välfärdstjänster såsom skolor och äldreboenden.

- Utifrån kommunskenario, hur hanterar ni utmaningen?
- Hur ska ni lösa bostadsbristen? Platsbehovet i skolan, såväl ökat som minskat?
- Hur ska ni locka till er värdefull arbetskraft?

Generationsskifte

Rekordgenerationen, människor födda mellan 1945 – 1954, lämnar arbetsmarknaden ungefär samtidigt som den stora gruppen födda runt 1990 kommer in. Rekordgenerationen har genom sina värderingar, maktpositioner inom politiken, den offentliga sektorn och media påverkat hur vårt samhälle är byggt idag.

De yngres förväntningar på arbetslivet skiljer sig från de förväntningar den äldre generationen haft. Unga vuxnas värderingar andas individualism, antiauktoritet och sekularisering. Det som värderas högt är personliga relationer och sökandet efter det unika. Trots att nittitalisterna är individualister tror de att samhället gynnas mer av gemensamma lösningar än att var och en ska lösa sitt. Flickor går ut skolan med högre betyg än pojkar vilket är tecken på att kvinnor kommer att nå högre maktpositioner i samhället än tidigare. Allt detta tyder på att det finns en stor risk att den yngre generationen inte kommer vilja ha de jobb som erbjuds i offentlig förvaltning om inte en förändring av organisationen sker.

- Utifrån valt kommunscenario, hur hanterar ni utmaningen?
- Hur ska ni höja pojkars betyg?
- Hur anpassar ni jobben till den yngre generationen?

Ökad brist på chefer

På grund av pensionsavgångar och ökad efterfrågan på välfärdstjänster kommer det finnas ett stort rekryteringsbehov i kommuner där det speciellt väntas brist på chefer. Detta beror främst på att många chefer går i pension samtidigt men också på att yngre människor inte är lika intresserade som äldre generationer av att vara chef. I Sverige innan år 2030 väntas 15 000 av dagens 37 000 chefer att nå pensionsålder och speciellt i lands- och glesbygdskommuner kan chefsbristen bli akut.

En anledning till varför unga inte är intresserade av att vara chef inom kommunen är att de har en bild av att den offentliga sektorns chefer är mindre drivna, innovativa och begåvade än den privata sektorns chefer. Generellt gäller också att unga idag inte vill ta på sig onödigt mycket krav så som en chefsposition med personalansvar kan medföra. Unga vill hellre bli specialister och i stället för karriär fokusera på personlig utveckling.

- Utifrån valt kommunscenario, hur hanterar ni utmaningen?
- Hur ska ni rekrytera chefer till er kommun?
- Hur ska chefsrollen se ut i framtiden?

Ökat teknikstöd inom vård och omsorg

Ökat teknikstöd och nya behandlingsmetoder inom hälsovård, sjukvård och omsorg leder till att den sjukhusbaserade vården minskar. Den enskilda patienten får ta ett större ansvar och ta en mer aktiv del i behandlingen, genom friskvård och förändrade kostvanor.

Resurser kommer också frigöras genom ökad teknisk kunskap och i samarbete mellan patient och läkare. I takt med att möjligheterna att bota och lindra i hemmet ökar växer också befolkningens förväntningar och krav på kommuner. Medborgare kommer förvänta sig att få den bästa hjälpen när dem vill ha den. Resurserna kommer inte räcka till allt och kommunerna kommer behöva prioritera.

- Utifrån valt kommunscenario, hur hanterar ni utmaningen?
- Vad och hur ska er kommun prioritera?
- Hur ska ni bemöta patientens förväntningar?

Ständigt uppkopplade medborgare

År 2030 kommer ständig uppkoppling till internet vara en naturlig del av livet för nästan alla medborgare. När som helst, var som helst och hur som helst kan man kommunicera med allt och alla. Från medborgare som befinner sig långt ifrån staden/huvudorten likväl från medborgare i allmänhet, kommer det förväntas att kommunal service alltid ska vara lättillgängligt. Den digitala medborgaren kommer att vara påläst i sina kontakter med kommuner, ibland kommer medborgaren vara mer påläst om sitt ärende än den kommunala handläggaren. Digital teknik förändrar även vissa arbetsuppgifter vilket minskar behovet av mänsklig arbetskraft.

Internet och sociala medier öppnar nya möjligheter för kommunen att bygga relationer med sina medborgare, ökar tillgången på snabb information och låter medborgarna göra sina röster hörda. Men med detta medföljer även hot och förtal mot både enskilda medborgare och kommunala tjänstemän.

- Utifrån valt kommunsscenario, hur hanterar ni utmaningen?
- Hur ska ni bemöta förväntningarna på ständig service?
- Hur ska ni hantera eventuella hot och förtal?

Databaserat beslutsfattande

I framtiden har den tekniska utvecklingen gett oss ännu kraftfullare datorer och tillgång till stora mängder data. Genom detta öppnar sig möjligheter att få ökad kunskap inom områden som till exempel omsorg, brottsförebyggande åtgärder och trafiksäkerhet. Traditionellt har vi litat på enskilda experter men i framtiden kommer statistik och matematiska modeller att komplettera och ibland ersätta mänskliga bedömningar inom allt fler områden.

Med detta finns även stora risker kopplade till medborgares integritet, informationens komplexitet samt att informationen hamnar i fel händer. Utan avancerade datorer, hårddiskar och backupsystem kommer det vara svårt för kommuner att hänga med i utvecklingen.

- Utifrån valt kommunscenario, hur hanterar ni utmaningen?
- Hur ska ni hänga med i utvecklingen?

Högre utbildning på distans

Det svenska examensmonopolet kan komma att hotas när svenska traditionella lärosäten utsätts för konkurrens från internationella företag som ger akademiska utbildningar på distans. För att säkra de svenska lärosätenas framtid måste de svenska universiteten vara beredda på att förändras och utveckla den marknadskompetens, affärskunnande och digitala kompetens som krävs för att konkurrera med internationella utbildningsföretag.

Om framtidens studenter väljer distanskurser på nätet kan det påverka befolkningsutvecklingen negativt i kommuner med lärosäten. På motsvarande sätt kan utvecklingen främja kommuner utan lärosäten. Glesbygdskommuner kan behålla medborgare under studietiden vilket kan leda till en mer balanserad eller ökad befolkningstillväxt på sikt. Dessutom kan medborgare tillföra högre kompetens till den egna kommunen och utveckla bygden.

- Utifrån valt kommunscenari, hur hanterar ni utmaningen?
- Hur kan ni underlätta för medborgare att studera på distans?
- Hur kan ni samarbeta med högskolor och universitet?

Tjänster blir dyrare och varor billigare

Med anledning av globaliseringen har en mängd företag flyttat sin produktion av standardiserade varor till Asien. Väl i Asien har vi kunnat se en ökad produktivitet vilket gör att köp av varor för oss i Sverige billigare. Vi kan få mer av allt för samma pengar.

Samma produktivitetstrend har dock inte kunnat ses hos tjänsteproduktionen. Vi har råd med mer eftersom varorna blir billigare men priset på personalintensiva tjänster, så som vård, skola och omsorg, ökar eftersom vi blir äldre och fler, samt att välfärdstjänsterna måste följa utvecklingen i samhället.

- Utifrån valt kommunscenario, hur hanterar ni utmaningen?
- Om all varuproduktion flyttas till Asien, hur drabbar det er?
- Hur ska välfärden finansieras?

Från behovsdriven till identitetsdriven ekonomi

Vår strävan efter ständigt högre materiell standard leder till att vår konsumtion går från att vara behovsdriven till identitetsdriven. Identitet och status skapas i högre utsträckning genom att vi vill bli bättre versioner av oss själva och konsumtion har blivit ett sätt att etikettera sig som friskare, vackrare och smartare. Vi köper oss status och identitet med hjälp av hus, bilar och kläder samt upplevelser som volontärresor, personliga tränare, skönhetsoperationer och kravmärkt mat.

På ett liknande sätt som individerna stärker sin identitet behöver kommuner stärka sitt varumärke för att locka till sig invånare, företag och turister. En glesbygdskommun eller en kommun som inte kan konkurrera genom att ha vacker stadsmiljö kan skaffa sig konkurrensfördelar genom exempelvis bra företagsklimat, ett starkt civilsamhälle, bra skolor, vindkraft eller liknande.

- Utifrån valt kommunscenario, hur hanterar ni utmaningen?
- Hur kan ni stärka ert varumärke och skaffa er konkurrensfördelar?

Ökad polarisering av inkomster, hälsa och åsikter

Människor med olika bakgrund och förutsättningar lever allt mer segregerat. Sedan 1980-talet har inkomsterna ökat för dem med jobb men de ekonomiska klyftorna växer mellan äldre och yngre, sammanboende och ensamstående föräldrar, de som har arbete och de som står utanför arbetsmarknaden samt mellan människor i attraktiva och mindre attraktiva kommuner. De ökade inkomstskillnaderna, bostadssegregationen och den ökade valfriheten i dagens välfärdstjänster leder till att åsikter och attityder polariseras när människor sällan får tillfälle att prata med varandra eller får tillfälle att göra saker gemensamt.

Ett exempel på detta är att skillnaderna mellan elevers betyg i olika skolor har ökat i takt med en ökad bostadssegrering. Studiemotiverade elever väljer bort skolor där eleverna har sämre förutsättningar eller är mindre studiemotiverade.

Internet och den ökade mängden information runt oss gör även att vi sällar intryck och bara tar till oss det som bekräftar det vi redan nu tror oss veta.

- Utifrån valt kommunscenario, hur hanterar ni utmaningen?
- Hur kan ni motverka segregering och polarisering?

Välj ett av följande kommunscenarion

A.

Geografiskt läge: liten kommun i inlandet

Storlek till yta: stor till ytan

Närhet till: stor stad

Invånarantal: 9 300 invånare

B.

Geografiskt läge: mellanstor kommun vid kusten

Storlek till yta: mellanstor till ytan

Närhet till: jämnstora och mindre kommuner

Invånarantal: 18 200 invånare

C.

Geografiskt läge: stor kommun vid kusten

Storlek till yta: mellanstor till ytan

Närhet till: mindre kommuner

Invånarantal: 102 500 invånare

D.

Geografiskt läge: stor kommun i inlandet

Storlek till yta: stor till ytan

Närhet till: mindre kommuner

Invånarantal: 50 300 invånare